

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ОҚУ-АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІ
БАЛАЛАРДЫ ЕРТЕ ДАМУЫ ИНСТИТУТЫ**



**ЖАЛПЫ АДАМИ ЖӘНЕ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР НЕГІЗІНДЕ
ЕҢБЕКҚОР, АДАЛ, САНАЛЫ, ЖАСАМПАЗ АЗАМАТТЫ ТӘРБИЕЛЕУ
БОЙЫНША ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМДАР**

**МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ
ПО ВОСПИТАНИЮ ТРУДОЛЮБИВОГО, ЧЕСТНОГО, СОЗНАТЕЛЬНОГО,
СОЗИДАТЕЛЬНОГО ГРАЖДАНИНА НА ОСНОВЕ
ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИХ И НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ**

Астана 2024

*Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі
Балаларды ерте дамыту институты базасында әзірленген*

Жалпы адами және ұлттық құндылықтар негізінде еңбекқор, адал, саналы, жасампаз азаматты тәрбиелеу бойынша әдістемелік ұсынымдар – Астана, 2024 ж. – 42 бет.

Пікір жазғандар:

Жиенбаева С. Н., п.ғ.д., профессор;

Сәрсембай Ж.К., меңгеруші

Токтамысова А.О., әдіскер

Әдістемелік ұсынымдарда жалпы адами және ұлттық құндылықтар негізінде еңбекқор, адал, саналы, жасампаз азаматты тәрбиелеу бойынша ұсынымдар, сондай-ақ мектеп жасына дейінгі балаларда адамгершілік қасиеттер мен адалдықты қалыптастыруға бағытталған дидактикалық материал қарастырылады.

Аталған әдістемелік ұсынымдар мектепке дейінгі ұйымдар мен мектептердің, лицейлер мен гимназиялардың мектепалды сыныптарының педагогтеріне арналған.

Әдістемелік ұсынымдар ҚР ОАМ Балаларды ерте дамыту институтының Ғылыми-әдістемелік кеңесінде қаралып, ұсынылған (2024 жылғы 28 қазандағы № 9 хаттама).

«Балаларды ерте дамыту институты», 2024 ж

ТҮСІНДІРМЕ ЖАЗБА

Қазіргі уақытта білім беру жүйесі Қазақстан патриоттарын, құқықтық демократиялық және әлеуметтік мемлекет азаматтарын тәрбиелеуді қамтамасыз етеді. Рухани-адамгершілік тәрбие кез-келген мемлекет пен халыққа қажет. Алайда, бұл тәрбие әдептілік пен өнеге көрсету арқылы жүзеге асырылуы және адамгершілікке баулу ерте жастан басталуы тиіс. Мектепке дейінгі жас шығармашыл тұлғаны, мінезді қалыптастырудың айрықша кезеңі болып табылады.

Адамгершілік: сүйіспеншілік, мейірімділік, жанашырлық, еңбекқорлық, төзімділік сияқты маңызды адами қасиеттерді қамтиды және ересектер күн сайын осы қасиеттерге балаларды баулуға міндетті.

Қазіргі кезде әлем баланың агрессивті мінез-құлық көрсетуіне, ал балалық шақ индустриясы ойыншықтардан бастап жаһандық коммерциялық, теледидар бағдарламаларына дейін балалардың психикасына, олардың адамгершілік қасиеттері мен рухани әлеміне кері әсер етуде. Бірнеше ұрпақ ойнап, көріп өскен мейірімді ойыншықтар, кітаптар, мультфильмдер көрінбей кетті. Олардың орнына шетел сериалдарының кейіпкерлері келді: супермендер, өрмекші - адам, құбыжықтар, Спанч Боб және т. б.

Бала өмірінің алғашқы жылдары оны тәрбиелеудің маңызды кезеңі болып табылады. Осы кезеңде оны өз халқымен, елімен байланыстыратын сезімдері мен мінез-құлқы дами бастайды және олар келешекте баланың өмір жолын айқындауға ықпал етеді. Әрине, мектеп жасына дейінгі балалар құқықтық, саяси немесе әлеуметтік-экономикалық аспектілерді әлі түсінбейді, бірақ оларда тәртіптің қарапайым ережелерін сақтау, ғылым мен өнер саласындағы жетістіктер туралы түсінікті, мемлекеттік рәміздерге құрмет көрсету, Отанымызды танымал еткен адамдардың есімдерін білу, елдің тарихын құрметтеу, отандастарын мақтан ету, өзін-өзі бағалау сияқты қасиеттерін дамытуға негіз болады. Оның негізі - баланың өз халқының тілін білуі, ана тіліндегі әндерді, музыканы тыңдауы, ойындар мен ойыншықтардан, туған өлкенің табиғатынан алған әсерлері, халқының еңбегі, тұрмысы, әдет-ғұрыптары мен салт-дәстүрлері туралы түсініктері болып табылады.

Қазақстан Республикасының басым міндеті – ХХІ ғасырдың талаптарына сай келетін, дәстүрлі адамгершілік құндылықтарды бөлісетін, Отанды қорғауға дайын, білім мен іскерлікті меңгерген жаңа ұрпақты қалыптастыру. Бұл міндетті шешудің негізгі құралы – балаларды тәрбиелеу. Тәрбиенің стратегиялық бағдарлары «Әділетті Қазақстан: заң мен тәртіп, экономикалық өсім, қоғамдық оптимизм» атты Қазақстан халқына Жолдауда тұжырымдалған, онда Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев «Адал әрі табанды еңбегімен табысқа жеткен адамдар қашанда құрметті, сыйлы болуы керек. Бұл біз ұсынып отырған «Адал азамат – Адал еңбек – Адал табыс» қағидатына толық сай келеді. Біздің қоғамда еңбекқорлық, кәсібилік сияқты қасиеттер өте жоғары бағалануға тиіс. Өз кәсібін жетік меңгерген мамандар

ұлт сапасын арттырады. Сондықтан біз еңбек адамының мәртебесін көтеріп жатырмыз. Бұл бағыттағы жұмыс тоқтамайды, жалғаса береді» деп атап өтті.

Мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеудің маңызды міндеттерінің бірі - Қазақстан Республикасының тарихи дәстүрлері негізінде мәдени және адамгершілік құндылықтарға баулу болып табылады. Бұл бағыт бойынша педагогтің міндеті - тәрбиеленушілерді жарқын және қызықты жұмыс түрлері арқылы халықтың мәдениетімен, әдет-ғұрыптарымен және салт-дәстүрлерімен таныстыру.

Тәрбиеші баланың тұлғасын қалыптастыруда этнопедагогика құралдарын қолдануы керек, өйткені халық педагогикасы болашақ азаматтың жеке қасиеттерін қалыптастыруда елеулі рөл атқарады және оның негізгі мазмұны «Сегіз қырлы, бір сырлы» жан – жақты жетілген азаматты тәрбиелеу болып табылады.

Ұлттық ойындар, билер, халық ауыз әдебиеті әдет – ғұрыптар мен салт-дәстүрлер, ата-баба тәжірибесі мектеп жасына дейінгі балаларда ұлттық мәдениетті қалыптастыруда негізгі рөл атқарады.

Балалар әрекетінің барлық түрлерінде (ойын, шығармашылық, дербес, еңбек және т.б.) ұлттық ерекшелікті ескеру өскелең ұрпаққа халық педагогикасының ықпал ету шегін кеңейтеді.

Мектепке дейінгі ұйымдар мен мектептердің мектепалды сыныптарында рухани-адамгершілік тәрбие балалардың түрлі әрекеттері арқылы баланың жан-жақты дамуының ажырамас бөлігі болып табылады. Мектепке дейінгі жаста әлеуметтік нормаларды, моральдық талаптарды және мінез-құлық үлгілерін меңгеру еліктеу негізінде жүзеге асырылады. Сондықтан, ең алдымен, отбасында ата-бабалар құрметтейтін рухани-адамгершілік құндылықтар мен әдет-ғұрыптар сақталуы және өскелең ұрпаққа берілуі қажет, осылардың негізінде азаматтық пен патриотизм сезімдері қалыптасады және дамиды.

Әдістемелік ұсынымдар Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы және «Біртұтас тәрбие»бағдарламасы негізінде әзірленді.

Әдістемелік ұсынымдардың мақсаты: мектеп жасына дейінгі балаларды рухани-адамгершілік қасиеттерге тәрбиелеу.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАР МЕН МЕКТЕПТЕРДІҢ МЕКТЕПАЛДЫ СЫНЫПТАРЫНДА ТӘРБИЕ ЖҰМЫСЫ

Мектепке дейінгі ұйымдар мен мектептердің мектепалды сыныптарында Біртұтас тәрбие бағдарламасы іске асырылады.

Мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеу күні бойы – режимдік сәттерде, ұйымдастырылған іс-әрекетте және балалар әрекетінің басқа да түрлерінде жүзеге асырылады.

Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты талаптарында әр баланың қызығушылықтарын, ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескере отырып, жалпы адами және ұлттық құндылықтар негізінде оларды толыққанды дамыту мен әлеуетін ашу, ұлттық бірегейліктің, азаматтық пен патриотизмнің негіздерін қалыптастыру міндеті көзделген.

Тәрбиенің мақсаты жалпы адами және ұлттық құндылықтар негізінде еңбекқор, адал, саналы, жасампаз азаматты тәрбиелеу.

Тәрбиенің міндеттері:

- ата-аналарды, ересектерді құрметтеу дағдыларын қалыптастыру және тәрбиелеу, олардың тәрбиесін тыңдау;

- мейірімділік, адалдық, жауапкершілік, қамқорлық пен әділдік қасиеттеріне баулу;

- еңбекқорлыққа баулу және құқықтық мәдениетін қалыптастыру;

- ұлттық мұраны қастерлеуге, қазақ тілін құрметтеуге баулу;

- патриотизм сезімін қалыптастыру;

- денсаулықты қадірлеуге, салауатты өмір салтын ұстануға үйрету;

- табиғатқа, ұлттық және табиғи мұраға ұқыптылықпен қарауға, табиғи ресурстарды үнемді әрі тиімді қолдануға тәрбиелеу.

Мақсат пен міндеттерді тиімді іске асыру үшін: Для эффективной реализации цели и задач рекомендуется:

- бесік-жырлары, балаларға арналған әндер, тақпақтар, жұмбақтар және мақал-мәтелдер, балалардың айтуына жеңіл жаңылтпаштар қолдану;

- күндізгі ұйқы алдында балаларға ертегі оқып беру;

- балалармен ертегі сағаттарын, «Әжемнің ертегісі», «Бал бала» іс-шараларын өткізу;

- ұлттық, спорттық, қимылды ойындарды, мамандықтар бойынша сюжетті-рөлдік ойындарды, «Отбасы» және басқа ойындарды өткізу;

- экскурсиялар ұйымдастыру (мұражайлар, театрлар, өлкетану экскурсиялары, кәсіпорындарға бару);

- отбасымен ынтымақтастық - МДҰ әлеуметтік желілерінің парақшалары (Instagram, Facebook, Telegram) арқылы ақпарат алушы ретінде ата-аналармен байланыс орнату, балаларды тәрбиелеуге қатысты мәселелер бойынша ата-аналарға педагогикалық қолдау көрсету ұсынылады.

ЖАЛПЫ АДАМИ ЖӘНЕ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР НЕГІЗІНДЕ ЕҢБЕКҚОР, АДАЛ, САНАЛЫ, ЖАСАМПАЗ АЗАМАТТЫ ТӘРБИЕЛЕУ БОЙЫНША ӘРЕКЕТТІ ҰЙЫМДАСТЫРУ

Халықтар мәдениетінің негізін қалыптастыру кешенді сипатта болуы тиіс, ол балалар әрекетінің барлық түрлерін қамтуы, яғни режимдік сәттерде, ұйымдастырылған іс-әрекетте және балабақшада ұйымдастырылатын басқа іс-шараларда жүзеге асырылуы қажет.

Балаларды жалпы адами және ұлттық құндылықтар негізінде тиімді тәрбиелеу үшін белгілі бір жағдайлар жасалуы тиіс.

Баланың тұлғасын дамытудың маңызды шарты — бала тұлғасының барлық аспектілеріне: эмоцияларына, сезімі мен ойлауына әсер ететін, баланың даму ортасына айналатын білім беру ұйымы жағдайында заттық-кеңістіктік дамытушы ортаны ұйымдастыру.

Заттық - кеңістіктік дамытушы ортаны ұйымдастыру:

- балалардың дамуы үшін қауіпсіз, жайлы жағдайлар жасау;
- баланың рухани-адамгершілік тәжірибесін байыту;
- балаға қоршаған ортаға өзінің қатысы бар екенін түсіндіру;
- рухани-адамгершілік және әлеуметтік-мәдени құндылықтар негізінде даму мен тәрбиені біртұтас білім беру процесіне кіріктіру.

Білім беру ұйымдарында заттық - кеңістіктік дамытушы ортаны ұйымдастыруда: қауіпсіздік, мазмұн, қолжетімділік, көпфункционалдылық, өзгермелі және вариативтілік қағидалары сақталуы қажет.

Заттық — кеңістіктік дамытушы ортаны ұйымдастыру және жабдықтау тәрбиелеу-білім беру процесінің мазмұнына, тәрбиеленушілердің жастарына, жеке мүмкіндіктеріне және балалар әрекетінің түрлерін ұйымдастыруға тікелей байланысты.

Үлгілік оқу бағдарламасының мақсатында айқындалған әр баланың қызығушылықтарын, ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескере отырып, жалпы адами және ұлттық құндылықтар негізінде оларды толыққанды дамыту мен әлеуетін ашу үшін мектепке дейінгі ұйымның топ бөлмелері мен мектептің мектепалды сыныптарын қызығушылық орталықтарына бөлу ұсынылады.

Балаларды жалпы адами және ұлттық құндылықтар негізінде тәрбиелеудің маңызды шарттарының бірі - білім беру ұйымында ұлттық құндылықтар кабинетін немесе орталығын ашу болып табылады және:

- қазақ халқының тұрмыстық заттарымен, музыкалық аспаптарымен, әшекей бұйымдарымен, ұлттық киімдерімен және басқалармен жабдықтау;
- қазақ халқының ұлттық ойындарын («асық», «бес тас», «бестемше» және басқалар) ойнауға орындарды жабдықтау;
- кілем тоқитын, құмыра, ыдыс-аяқ жасайтын құралдармен жабдықтау;
- қыздардың шашын өретін, қамшы өретін бұрыштар жасау;
- балаларға арналған түрлі шараларды өткізу үшін құралдармен жабдықтау.

Режимдік сәттерде балаларды бір-біріне көмек көрсетуге, қолдауға, жанашырлық танытуға бағыттайтын жағдаяттарды ұйымдастыруға болады (мысалы: серуенге дайындық кезінде, серуен және тамақтану кезінде, бақылау, еңбек, шығармашылық әрекеттерде және т.б.).

Балаларды рухани-адамгершілікке тәрбиелеу үнемі жүзеге асырылатынын есте ұстаған жөн. Ол тек балалар әрекетінің бір түрімен немесе жеке іс-шарамен шектелмеуі қажет. Сондықтан тәрбиеші әрдайым әр тәрбиеленушінің адамгершілік түсініктері, сезімдері мен мінез-құлық мәдениетін байыту үшін барлық мүмкіндіктерді қолдануы тиіс.

Тәрбиеленушілердің мерекелер мен сауық кештерге, сондай-ақ мерекелердің жекелеген нөмірлеріне костюмдер мен атрибуттар дайындауға топты/сыныпты, залды безендіруге қатысуы, ата-аналарға (заңды өкілдерге) сыйлықтар әзірлеуі мейірімділік пен қамқорлық танытуға, саналы мінез-құлық дағдыларын меңгеруге ықпал етеді.

Мерекелер мен сауық кештер балалардың өмірлік тәжірибесін байытуы, мейірімділік пен еңбекқорлықтың оң үлгісін көрсетуі, білім алуға қызығушылықты оятуы, шығармашылық мүмкіндіктерін кеңейтуі, қатыгездік пен зорлық-зомбылықсыз, бейбітшілік пен достықты дәріптеуі қажет.

Білім беру ұйымының дәліздерінде, топтарында/сыныптарында балаларға арналған кітап бұрышы және мобильді кітапхана бар, кітапханадан ата-аналар балаларымен бірге өздеріне ұнайтын кітапты үйде оқуға алуға немесе ертегілер мен әңгімелерді тыңдауға болады. Педагогтерге күн сайын тәрбиеленушілерге адамгершілік қасиеттерді әртүрлі нысанда сипаттайтын шығармаларды оқып беру ұсынылады. Әңгімелер мен ертегілерде адамгершілік қасиеттер туралы балаларға неғұрлым түсінікті беріледі, онда кейіпкерлердің жағымды әрекеттері сипатталады және әрекет пен кейіпкерге баға беріледі. Осындай шығармалар арқылы балаларды адамгершілік қасиеттермен таныстыру керек. Педагог кітап оқығанда, бала белгілі бір суретті, нақты жағдайларды, бейнелерді көреді (елестетеді), сипатталған оқиғаларды бастан кешіреді және сезімдерін сөзбен жеткізеді.

Мектеп жасына дейінгі балалар әрекетінің негізгі және тиімді әдісі ойын болып табылады, балаларды дамытуда әртүрлі ойындарды қолдану арқылы еңбекқор, адал, саналы, қамқор азаматты тәрбиелеуге болады. Ойындарды қолдану ұлттық салт-дәстүрлерге баулуға және балаларды:

- қазақ халқының кәсібімен, тұрмысымен, салт-дәстүрлерімен;
- қазақ халқының шығармаларымен (ертегілер, әңгімелер, бесік жырлары, аңыздар, күйлер, әндер);
- халық мерекелерімен және айтулы күндермен (Қазақстан халқы тілдері күні, Республика күні, Наурыз, Қазақстан халқының бірлігі мерекесі, Отан қорғаушы күні) таныстыруға ықпал етеді.

Балаларды рухани-адамгершілікке тәрбиелеудің шарттарының бірі-тәрбиеленушілердің өздерінің және құрдастарының адамгершілік әрекеттерін анықтауға бағытталған міндеттерді іске асыруы. Мысалы, сюжетті-рөлдік ойында немесе қуыршақтардың көмегімен балалар рухани-адамгершілік

тәрбиені іске асыруды көрсететін кез-келген проблемалық жағдаятты шешіп, ойыншықтарды барлығына жеткізіп таратуы немесе ойында кімнің басты рөлге ие болатынын таңдауы немесе бір-біріне көмектесуі керек.

Балалар қуыршақтармен қызығып ойнайды, олармен ойнай отырып, балалар еңбек етуге үйренеді (тігу, жуу, тамақ пісіру, қуыршақты киіндіру), мұндай ойындар арқылы табандылық, ұқыптылық, еңбекқорлық, жақындарын жақсы көру сияқты қасиеттер қалыптасады.

Адамгершілікке тәрбиелеу бойынша маңызды құралдардың бірі-дидактикалық ойын болып табылады, ойын арқылы тәрбиеленушілерде мейірімділік, елгезектік қасиеттер қалыптасады, сонымен қатар еңбекқорлыққа тәрбиеленеді (*1-қосымша*).

Педагогтер дидактикалық ойындармен қатар педагогикалық жағдаяттарды қолдана алады (*2-қосымша*). Ол үшін педагог нақты мақсат қояды, қажетті жағдайлар жасайды, материалдарды дайындайды, белгілі бір әдістемелік тәсілдерді қолданады. Педагогикалық жағдаяттың негізгі ерекшелігі-бала үшін бұл жағдаят ерікті қарым-қатынастың немесе әрекеттің шынайы жағдайы ретінде көрінуі керек.

Тәрбиеші балаларға балалардың өміріндегі көріністерді бейнелейтін суреттерді ұсына алады: бірлескен ойындар, ұйымдастырылған іс-әрекетке, мерекелер мен сауық кештерге дайындық. Әр көріністе суреттегі кейіпкерлерге дұрыс шешім табуға көмектесу үшін талқыланатын конфликтілік (дау, жанжал) жағдаяттар болуы қажет.

Алдымен балаларға суреттің жалпы мазмұнын түсінуге мүмкіндік беру керек. Мынадай сұрақтар қоюға болады: «суретші не туралы айтқысы келді?», «Бұл суретті қалай атар едің?», содан кейін балалардың назарын басты кейіпкерге аудару: оған не болды? оның эмоционалдық жағдайы қандай (ренжіп тұр, қорқып немесе үрейленіп тұр)?, басқа кейіпкерлердің оған деген көзқарасы?, егер балалар белсенділік танытпаса немесе кейіпкердің эмоционалды көңіл-күйінің себептерін көре алмаған жағдайда мынадай сұрақтар қоюға болады: «Мына баланың орнында сен болсаң, өзіңді қалай сезінер едің?», «Бұл балаларға әрі қарай қалай әрекет етуге болатыны туралы қандай кеңес берер едің?» немесе: «Егер сен осы баланың құрдастарының орнында болсаң, қалай әрекет етер едің?».

Жұмыс барысында балаларды бақылай отырып, оларда адамгершілік қасиеттер туралы түсініктердің қалыптасқанын көруге сондай-ақ, кейбір жағымсыз көріністерді атап өтуге болады. Бұл келешекте міндеттер қоюға, ойын барысында (педагогикалық жағдаяттарды шешу) немқұрайлылық, өзімшілдік, жағымсыз қарым-қатынас танытқан балаларға ерекше назар аударуға мүмкіндік береді.

Мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеуде отбасы маңызды рөл атқарады.

Тәрбиеленушілердің ата-аналарымен жүргізілетін жұмыстың негізгі міндеттері:

- ата-аналардың педагогикалық мәдениетін арттыру;

- әр тәрбиеленушінің отбасымен әріптестік қарым-қатынас орнату;
- балаларды дамыту мен тәрбиелеу үшін отбасы мен мектепке дейінгі ұйымның күш-жігерін біріктіру;

- өзара түсіністік атмосферасын құру, мүдделердің ортақтығын, мектепке дейінгі ұйымның тәрбиеленушілері мен педагогтері, ата-аналар арасында қарым-қатынасқа деген оң көзқарас пен тілектестікті қолдау.

Ата-аналардың педагогикалық құзыреттілік деңгейін арттыру, МДҰ қызметіне тарту, ата-аналармен жұмыста отбасылық дәстүрлер тәжірибесін тарату үшін тренингтер, семинарлар, «игі істер күндері», ата-аналардың қатысуымен педагогикалық кеңес, ата-аналар конференциясы, дәстүрлі емес қарым-қатынас нысандары түрінде өтуге тиіс ата-аналар жиналыстарының жаңа форматтарын қолдану ұсынылады. Олар ата-аналармен бейресми байланыс орнатуға, олардың назарын мектепке дейінгі ұйымға аударуға бағытталған, мұндай жұмыстар барысында ата-аналар өз баласын жақсы білуге, оны басқа, өзі үшін таныс емес жағынан көруге, педагогтермен өзара қарым-қатынаста болуға мүмкіндік беріледі.

Жеке және топтық консультациялар, ата-аналар жиналыстарын, проблема бойынша пікірталастар, «ауызша журналдар», педагогикалық қонақ бөлмелерін, сұрақ-жауап кештерін, «ток-шоу» өткізу, сабақтардың бейнежазбаларын және режимдік сәттерді қарау, содан кейін талқылау және басқалары ұсынылады.

Балаларды ұлттық салт-дәстүрлер мен мәдениетке құрметпен қарауға тәрбиелеу, сондай-ақ толеранттылықты қалыптастыру және сыйластық, адалдық, теңдік сияқты жалпы адами құндылықтарды түсіну маңызды болып табылады.

ҚОРЫТЫНДЫ

Қазіргі мәдени ортада мектеп жасына дейінгі балаларды этномәдени төзімділікке, мейірімді қарым-қатынасқа, жалпы адами және ұлттық құндылықтарға баулу ерекше маңызға ие. Еңбекқор, адал және жасампаз азаматты тәрбиелеу - бұл ата-аналар мен педагогтердің қатысуы мен назар аударуын талап ететін кешенді процес. Жеке қасиеттерді бірізді дамыту, бала еліктеу үшін өнегелі үлгі көрсету және баланы әлеуметтік маңызы бар саналы әрекетке тарту қажет.

Еңбекқор, адал, саналы, жасампаз азаматты ұлттық құндылықтар арқылы толыққанды тәрбиелеу үшін:

- дәлдікті, ептілікті, дене қалпын дұрыс қалыптастырға ықпал ететін ұлттық ойындарды ойнату («ақ серек», «асық ойыны», «бес тас», «ат жарыс», «көкпар» және т. б.);

- ерте жастан бастап балаларды бесік жырларын, ертегілерді, аңыздарды, халық әндері мен күйлерін тыңдауға үйрету;

- қоршаған орта мен қазақ халқының болмысына қатысты «обал болады», «сауап болады» түсініктерін насихаттау;

- қазақ халқының салт-дәстүрлерімен таныстыру, ұлттық құндылықтарды насихаттау;

- жүнмен, жіппен сурет салуға, ою-өрнектерді мүсіндеуге және жапсыруға тарту;

- ел аумағындағы шексіз далаға, жартасты тауларға, көркем табиғатқа, өзендер мен көлдерге, тарихи сәулет ескерткіштеріне қызығушылықты арттыру бойынша жұмысқа ерекше назар аудару қажет.

**Ұжымда достық қарым-қатынасты қалыптастыруға бағытталған
дидактикалық ойындар**

«Достың көмегі»

Ойынның мақсаты: балаларды зейін қоюға, мейірімділікке, досына көмектесуге тәрбиелеу.

Тәрбиеші ойынның шартын түсіндіреді.

Балалар шеңберге тұрып, қолдарын артына қояды, тәрбиеші балалардың бірінің қолына «арман қауырсынын» тигізеді (бұл кез-келген құстың қауырсыны болуы мүмкін). Қолына қауырсын тиген бала өзінің арманы туралы айтады. Тәрбиеші қалған қатысушылардан осы арманды қалай іске асыруға болатынын ойластыруды және айтып беруді сұрайды.

«Сиқырлы таяқша»

Ойынның мақсаты: балаларды зейін қоюға, мейірімділікке, досына көмектесуге тәрбиелеу.

Балалар шеңберге тұрып, өздеріне көмек қажет болған жағдайды кезекпен айтып береді, мысалы: тісім ауырды, біреу ренжітті, көңіл-күйім болмады. Қатысушылар жағдайларын айтып болғаннан кейін, педагог «сиқырлы таяқшаны» қолына алып, былай дейді:

«Сиқырлы таяқша, досыңа көмектес!».

Досына қалай көмектесуге болатынын білетін бала қолын көтереді, ал педагог оған таяқшаны береді. Таяқшаны алған қатысушы оны екінші қатысушының қолына тигізеді және оған қалай көмектесуге болатынын айтады.

Қиындық туындаған жағдайда педагог баланың қолына таяқшаны тигізіп, оған қалай көмектесу керектігін өзі айтады.

«Досыңның жақсы қасиеттерін атап бер»

Ойынның мақсаты: адамның жақсы қасиеттерін көре білуге тәрбиелеу.

Бір баланы шеңбердің ішіне отырғызады және басқа балалар өзіне осы баланың қандай қасиеттері ұнайтынын айтады. Педагог балаларға жауаптарының қайталанбауын ескертеді және өзі үлгі ретінде осы баланың жағымды қасиеттерінің бірін әңгімелеп береді. Ойын осылай жалғасады.

«Досыңды тауып ал»

Ойынның мақсаты: достық қарым-қатынасқа тәрбиелеу, зейінді, есте сақтауды дамыту.

Балаларды екі топқа бөледі, бір топтағы балалардың көздерін орамалмен байлайды да, оларға бөлменің ішінде жүруді ұсынады және құрдастарын тануы қажет екендігі айтылады. Балалар досының қолын,

шашын, киімін ұстап тануына болады. Балалар достарын тапқаннан кейін ойыншылар рөлдермен алмасады.

«Мақтау сөздер айту»

Ойынның мақсаты: достық қарым-қатынасқа, әр адамның жақсы қасиетін көре білуге тәрбиелеу.

Қатысушылар шеңбер құрып отырады, бір бала шеңбердің ортасына отырады. Балалар оның мінез-құлқындағы жағымды қасиеттерін, қабілетін, сыртқы келбетінің тартымдылығын айтып, мақтайды.

«Паровоз»

Ойынның мақсаты: ұжымда үйлесімділік пен бірлікті қалыптастыру.

Тәрбиеші балаларға өз тобының балалары тату, мейірімді, адал болуын тілейтінін айта отырып, паровоз ойынын ойнауды ұсынады, онда «вагондар» бір-бірін шынтағынан ұстайтынын көрсетеді. Паровоз әртүрлі қарқынмен, ырғақпен, кедергілер арқылы жүреді. Балалардың көңілді ән айтуларына болады. Ойынның шарты қолдарынан жібермей, біртұтас команда ретінде әрекет ету.

Мейірімділікті қалыптастыруға бағытталған дидактикалық ойындар

«Мейірімділік туралы ойлайық»

Ойынның мақсаты: ұжымда мейірімді қарым-қатынасқа тәрбиелеу.

Балалар шеңберге тұрады. Жүргізуші («мейірімділік») таңдалады. Педагог оған бөлмеден шығып, балалардың кез-келгеніне қандай қайырымдылық жасай алатындығы туралы ойлануды ұсынады.

Педагогтің белгісі бойынша балалар «мейірімділікті» шақырады. Ол бөлмеге кіріп, балалардың біреуінің қолынан ұстап, оны шеңбердің ортасына апарады да, ол үшін қандай жақсылық жасай алатынын айтады. Содан кейін жүргізуші ауысады, ойын осылай жалғасады.

«Мейірімді адамдар»

Ойынның мақсаты: «мейірімді адамдар» туралы түсінік қалыптастыру, зейін мен есте сақтауды дамыту, жылдам әрекет етуге үйрету.

Балалар шеңберге тұрады. Педагог кезекпен әрқайсысына доп лақтырады. Допты ұстаған бала кез-келген мейірімді адамды атайды және оның неге мейірімді екенін түсіндіреді (жауаптың үлгісі: менің әпкем мейірімді, өйткені ол менімен күнде ойнайды, маған көмектеседі). Барлық балалар айтып болғаннан кейін, педагог олардың әрқайсысы әңгімелеп берген барлық мейірімді адамдарды атап беруді сұрайды.

«Мейірімділік ағашы»

Ойынның мақсаты: «игі істер» туралы түсінік қалыптастыру, зейін, есте сақтау қабілеттерін дамыту.

Педагог балалардың назарын ватман парағына салынған «мейірімділік ағашына» аударады және олардан өздерінің игі істері туралы айтып беруді сұрайды.

Қатысушылар айтқан сөздеріне қарай ағашқа жемістің суретін салады. Ойын балалар өздерінің игі істерін айтып болғанға дейін жалғасады. Ойынның соңында ағаштың суретін қабырғаға іліп қоюға болады және оған арасында жаңа жемістерді қосуға болады.

«Құрметтеуді үйренейік»

Ойынның мақсаты: құрдастарына құрметпен қарауға тәрбиелеу.

Педагог балалардан қандай адамгершілік қасиеттер құрметке лайық болып көрінетінін ойлануды және айтуды сұрайды. Содан кейін балалар шеңберге тұрып, бір-біріне допты беріп, допты берген баланы не үшін құрметтейтінін айтады.

Ойын барлық қатысушылар айтып болғанша жалғасады.

«Адалдық шеңбері»

Ойынның мақсаты: балаларды адалдыққа тәрбиелеу, зейінді дамыту, жылдам әрекет етуге тәрбиелеу.

Педагог балаларды екі командаға бөледі.

Бір команданың қатысушылары қолдарынан ұстап, «адалдық шеңберін» құра отырып, қолдарын жоғары көтереді. Екінші команданың мүшелері бірінің артынан бірі сапқа тұрып, көңілді музыкамен «адалдық шеңберінің» ішіне кіріп, шығады.

Музыка тоқтағанда «адалдық шеңберін» құрып тұрған балалар қолдарын төмен түсіреді. Шеңбердің ішінде қалып қойған қатысушылар өздерінің адал әрекеттері туралы кезекпен айтып береді. Содан кейін командалар орындарымен алмасады, ойын жалғасады.

«Сыпайы өтініш»

Ойынның мақсаты: балаларды мейірімділікке, зейінділікке тәрбиелеу.

Балалар шеңберге тұрады. Педагог түрлі бұйрықтар береді, мысалы, қолды жоғары көтер, қолыңды шапалақта, бірақ «мархабат» сөзі айтылған өтініштерді ғана орындау керек.

«Сыпайы кездесу»

Ойынның мақсаты: сыпайы қарым-қатынас жасауға үйрету.

Педагог балаларды жұптарға бөледі. Әр жұп екі бірдей ойыншық алады (екі доп, екі қуыршақ). Балаларға екі қойылым ойнау ұсынылады – біріншісі әдепсіз ойыншықтардың, екіншісі әдепті ойыншықтардың кездесуін бейнелеу. Тапсырманың соңында әдептіліктің мағынасын талқылайды.

Қайырымдылық пен өзара көмекті қалыптастыруға бағытталған дидактикалық ойындар

«Менің көңіл-күйім»

Ойынның мақсаты: мейрімділікке тәрбиелеу, жақын адамның көңіл-күйін көре білуге үйрету.

Балалар кезекпен бүгінгі көңіл-күйі жылдың қай мезгіліне, табиғат құбылысына, ауа-райына ұқсас екенін айтады. Салыстыруды тәрбиеші бастауы тиіс: «Менің көңіл-күйім көгілдір аспандағы ақ бұлттарға ұқсайды, ал сенің көңіл-күйің қандай?» деп, балаларды ойынға тартады. Ойынның соңында тәрбиеші қорытындылайды – бүгін топтың көңіл-күйі қандай: көңілсіз, көңілді, күлкілі, ызалы екенін айтады.

Қолайсыз ауа-райы, суық, жаңбыр, түнерген аспан сияқты агрессивті элементтер жағымсыз эмоцияларды көрсететінін ескеру керек.

«Эмоцияларды жаттықтырамыз»

Ойынның мақсаты: елгезектікке, көңіл-күйді көре білуге, өзінің эмоцияларын басқаруға тәрбиелеу.

Тәрбиеші балалардан:

- күзгі бұлт сияқты түнеруді; ашулы адам, зұлым сиқыршы сияқты қабақты түйюді;
- күннің көзі; қу түлкі; қуанышты бала сияқты күлімдеуді;
- балмұздағын тартып алған бала; көпірде кездесіп қалған екі қой; итеріп жіберген адам сияқты ызалануды;
- орманда адасып кетіп бала; қасқырды көрген қоян сияқты қорқуды;
- жұмыстан кейін шаршаған әкесін; ауыр жүк көтерген адамды; үлкен бұтақты сүйреп бара жатқан құмырсқаны;
- көп жұмыс істеген, бірақ анасына көмектескен бала сияқты демалуды;
- ауыр жүк әкелген жылқыны; жұмыстан кейінгі анасының эмоцияларын көрсетуді сұрайды.

«Ата-аналарға қамқорлық жасау»

Ойынның мақсаты: балаларды елгезектікке, ата-аналарына қамқорлық көрсетуге тәрбиелеу.

Балалар бірнеше кадам қашықтықта педагогке қарама-қарсы тұрады.

Педагог кезекпен балаларға допты лақтырып, мынадай жағдайларда қалай қамқорлық жасауға болатынын сұрайды:

- анаң ауырып қалды;
- анаң жұмыстан шаршап келді;
- анаңның көңіл-күйі жоқ;
- анаңның істейтін жұмысы көп;
- әкеңнің жұмысында қолайсыздықтар болды.

Ата-аналарға қалай көмектесуге болатынын ойлап тапқан бала алға бір кадам жасайды, бірінші болып тәрбиешіге жеткен бала жеңімпаз болады.

Ойын соңында педагог балалардан өмірде өздері айтқандай әрекет ету керектігін айтады.

«Қамқорлық гүлі»

Ойынның мақсаты: мейірімділікке, ата-аналарына қамқорлық көрсетуге тәрбиелеу.

Тәрбиеші балалардан анасы үшін жасай алатын бес істі атауды сұрайды. Балаларға анасына арнап бес жапырақшасы бар «қамқорлық гүлін» салу ұсынылады.

Сурет салып болғаннан кейін тәрбиеші балаларға өздері ойлаған істерін жасап, анасына «қамқорлық гүлін» сыйлауды ұсынады.

«Кім жауапкершілік танытты»

Ойынның мақсаты: жауапкершілікке, қайырымдылыққа тәрбиелеу.

Балалар бірнеше қадам қашықтықта тәрбиешіге қарама-қарсы тұрады.

Тәрбиеші балаларға кезекпен доп лақтырып, мына жағдайда адам жауапкершілік танытты ма деп сұрайды:

- әкесі баласымен бірге циркке баратыны туралы уәдесін ұмытып, достарымен балық аулауға кетті;

- анасы шаршағанына қарамастан қызына қуыршақ театрына ойыншық тігуге көмектесті;

- ағасы серуендеуге кетіп, қарындасын жалғыз қалдырды;

- балалар саяжайға кеткенде мысыққа тамақ қалдыруды ұмытып кетті;

- күн сайын қыз бала бөлмедегі өсімдіктерді суару үшін ерте тұрады;

- теңізге барар алдында әкесі ұлына жүзуді үйретті.

Егер допты ұстап алған ойыншының пікірімен балалардың көпшілігі келіссе, ол алға бір қадам жасайды. Егер қалған қатысушылар оның пікірімен келіспесе, ойыншы орнында қалады және балаларға бұл мәселені талқылау ұсынылады.

Еңбекқорлыққа баулу бойынша дидактикалық ойындар

«Неге (не үшін) осылай әрекет ету керек?»

Ойынның мақсаты: балаларда еңбектің қажеттілігі туралы түсінік қалыптастыру, еңбек процесі туралы білімдерін кеңейту.

Тәрбиеші балаларға еңбек процесі бейнеленген суреттерді көрсетеді, сұрақ қояды, балалар жауап береді:

- Егістікке не үшін тұқым себеді? (Астық өсіру үшін)

- Бақша не үшін қажет? (Көкөністер өсіру үшін)

- Неге жеміс ағаштарына су құяды? (Жемістерден жақсы өнім алу үшін)

- Нанды не үшін пісіреді? (Адамдарды тамақтандыру үшін)

- Пәтерді не үшін тазалайды? (Таза болуы үшін)

- Неге ауланы сыпыру керек? (Аула таза және әдемі болу үшін)

- Неліктен күзде ағаштардан түскен жапырақтарды жинау керек? (Өрт болмас үшін және қала көшелері таза болуы үшін) және т. б.

«Барлық мамандықтар қажет, барлық мамандықтар маңызды»

Ойынның мақсаты: балаларда барлық мамандықтардың маңызды және құрметті екенін туралы түсінік қалыптастыру; әртүрлі мамандықтағы адамдардың еңбегіне құрметпен қарауға тәрбиелеу.

Балалар «біз не үшін рахмет айтамыз (мамандық)» деген сұраққа жауап береді:

- Тәрбешіге не үшін рахмет айтамыз?
- Дәрігерге не үшін рахмет айтамыз?
- Аспазға, аула сыпырушыға, күзетшіге не үшін рахмет айтамыз?
- Диканға, орманшыға, балықшыға не үшін рахмет айтамыз?

«Кім қайда жұмыс істейді?»

Ойынның мақсаты: әртүрлі мамандықтағы адамдар қайда жұмыс істейтіні, олардың жұмыс орны қалай аталатыны туралы балалардың түсініктерін нақтылау:

тәрбиеші-балабақшада;
мұғалім-мектепте;
дәрігер-ауруханада, емханада, балабақшада, мектепте;
аспаз-ас үйде, асханада, мейрамханада;
тракторшы-егістікте;
наубайханашы-нан зауытында, наубайханада;
бағбан-бақшада.

2-қосымша

Сюжеттік суреттерді қолдана отырып, педагогикалық жағдаяттарды талдау

«Кемемен қыдыруға барамыз»

Мақсаты: балаларды ойындағы рөлдерді бөлісу кезінде жанжалдаспауға баулу.

Балалар «кеме» құрастырып, қыдыруға дайындалуда. Ең белсенді бала (көшбасшы) – «капитан», біреуі – «матрос» болып тағайындалды. «Жолаушылар» кемеге отырып жатыр. Ал, кім кемеңіздің жүргізушісі болады? Бұл рөлге екі бала таласып, олардың араларында жанжал туындады. Бұл даулы мәселе қалай шешіледі: біреуі штурвалды алып қояды немесе жүргізуші болудан бас тартып, оны досына береді.



Балаларға арналған үлгі сұрақтар:

- Суреттен не көріп тұрсыңдар?
- Балалар кімдерді бейнелеп жатыр?
- Балалардың арасында неге жанжал туындады?
- Балалар жанжалды тоқтату үшін не істеу керек?

«Жаңа жыл қарсаңында»

Мақсаты: балалардың назарын құрдасының эмоционалды көңіл-күйіне аудару, құрдасын жұбатуға баулу.

Балабақша жаңа жыл мерекесіне дайындалуда. Балалар шыршаны безендіріп, оған қолдан жасалған ойыншықтарды іліп жатыр. Шетте бір бала, оларға мұнайып қарап тұр.

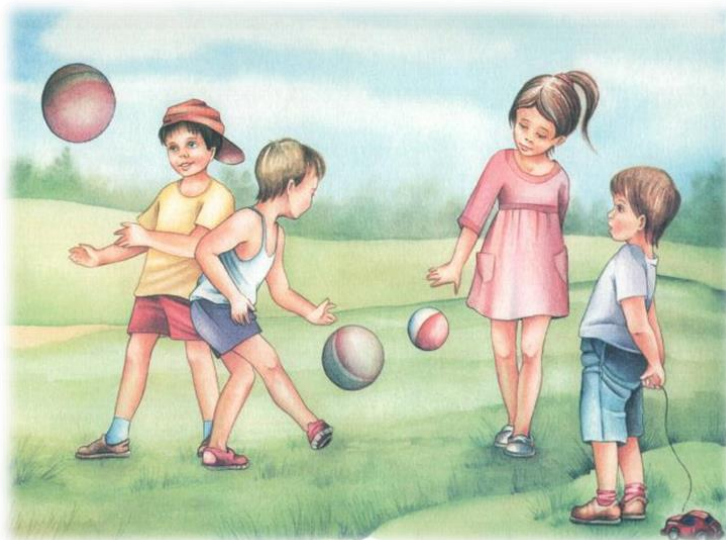
Тәрбиеші мынадай сұрақтар қояды: «Балалар көңілді деп ойлайсыңдар ма?»; «Неліктен балалар көңілді болып жүр?»; «Барлық балалар көңілді ме?»; «Мына бала неге мұнайып тұр?»; «Оған қалай көмектесуге болады?».



«Менде доп жоқ»

Мақсаты: достармен бөлісу керек деген моральдық қағиданың мағынасын түсіндіру.

Педагог балаларға сұрақ қояды: «Мына бала неге көңілсіз?». Жауаптарды тыңдау, барлық пікірлерді талқылау, балалардың назарын суреттің мағынасына, кейіпкердің эмоционалды жағдайына аудару. Жалпы қорытынды: «жақсы достар әрқашан біреудің мұнайғанын байқайды. Неге бұл бала көңілсіз? Оған қалай көмектесуге болады? Олар әрқашан досымен бөліседі. Басқаны қуантқанда, өзің де қуанышқа бөленесің!». Балалармен талқылау: неге достармен бөлісу керек? Бұл сұрақ балаларды жағдаят шеңберінен шығуға, оларды өздерінің тәжірибелеріне сүйенуге мәжбүр етеді. Балалардың біреуіне досының қалай көмектескенін және сол сәтте өзін қалай сезінгенін еске түсіруді ұсынуға болады.



Шағын қойылымдарға арналған педагогикалық жағдаяттар

Мақсаты: сыпайы қарым-қатынас дағдыларын қалыптастыру, айналасындағылармен мейірімді қарым-қатынас жасауға тәрбиелеу, қиял мен шығармашылық қабілеттерін дамыту

Балалар жағдаятты ойнайды. Содан кейін қалғандары олардың әрекеттерін бағалайды, егер олардың қателіктері болса, оларды атайды. Қойылымдарды басқа балалармен 2-3 рет қайталауға болады.

Тапсырмалар:

- Сурет салу ұйымдастырылған іс-әрекетінде қарындашың сынып қалды. Сен құрдасыңнан қарындашты қалай сұрайсың?

- Сендер доп ойнап жатырсындар, көңіл-күйлерің көтеріңкі. Ал, Арман дуалдың жанында жалғыз өзі мұнайып тұр. Сендер не істейсіңдер, Арманға не айтасындар?

- Көше батпақ, лас. Сержан құлап, үстін былғап алды да, жылады. Сендер не істейсіңдер? Оған не айтасындар?

- Тамақ үшіп болдың. Не істейсің? Не айтуың керек?
- Сенің бантигің шешіліп кетті. Әлия бантигіңді байлап берді. Сен оған не айтуың керек?
- Екі бала ойнап отыр. Бірі байқамай досын итеріп жіберді. Олардың әрекетін айтып беріңдер?

«Сыпайы сөздер дүкені»

Мақсаты: белгілі бір жағдайда сыпайы сөздерді қолдана білуді қалыптастыру.

Дүкендегі сөрелерге «сыпайы сөздер» орналастырылған: алғыс айту (рахмет, алғыс білдіремін), өтініштер (өтінемін, мархабат), сәлемдесу (сәлеметсіз бе, қайырлы күн, қайырлы таң), кешірім сұрау (кешіріңіз, өкінішті), жылы сөздер (құрметті ана, әке, анашым, әжетайым). Педагог жағдаяттарды сипаттайды, ал балалар сөреге кезек-кезек келіп, сатушыдан өзіне қажетті сөздерді «сатып алады» және жағдаяттарды талдай отырып, оларды қолданады.

1- жағдаят. Анаң дүкеннен дәмді алма әкелді. Сенің алма жегің келді, бірақ анаң түскі асқа дейін күтуің керек деді. Сен анаңнан алманы қалай сұрайсың?

2-жағдаят. Әжең шаршап, демалып жатыр. Сен әжеңнің қызықты кітапты оқып бергенін қалайсың. Сен қалай әрекет етесің? Сен әжеңнен кітап оқып беруін қалай сұрайсың?

3-қосымша

Ата-аналарға арналған ұсынымдар

Отбасылық дәстүрлерді қалыптастыру

Еңбекпен, жауапкершілік және өзара көмекпен байланысты отбасылық дәстүрлерді қалыптастыру. Мысалы, Наурыз мерекесіне бірге дайындалу; отбасы мүшелерінің туған күндерін атап өту, оларға сыйлықтар дайындау; мұражайға, табиғатқа бірлескен экскурсиялар және т. б.

Үлгі көрсету

Ата-аналар еңбекқорлықтың, адалдықтың және азаматтық жауапкершіліктің үлгісін көрсетуі қажет. Балалар ересектердің әрекеттерін жиі қайталайды, сондықтан ата-аналардың үлгісі олар үшін маңызды тәрбиелік құралға айналады.

Адамгершілік туралы әңгімелесу

Балалармен адамгершілік, адалдық, патриотизм және еңбекқорлық туралы үнемі талқылау. Балаларға әртүрлі өмірлік жағдайларды қалай қабылдайтыны туралы сұрақтар қою және оларға дұрыс моральдық бағыттарды таңдауға көмектесу.

Шығармашылық белсенділікті қолдау

Шығармашылық әрекет, үй шаруасына көмектесу немесе білім беру ұйымында өткізілетін іс – шараларға қатысу болсын, баланың шығармашылық белсенділігінің ынталандыру. Қоршаған әлемді жақсартуға күш салғаны және ұмтылғаны үшін мақтау.

Кітап және кино арқылы тәрбиелеу

Балаға кітап оқып беру, онымен бірге еңбекқорлық, адалдық және патриотизм үлгілерін көрсететін мультфильмдерді қарау. Сюжеттер мен кейіпкерлерді талдау, адамгершілікке баса назар аудару.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы (ҚР БҒМ 2016 жылғы 12 тамыздағы №499 бұйрығы) <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1600014235>
2. Білім беру ұйымдарында «Біртұтас тәрбие» бағдарламасын бекіту туралы ҚР Оқу-ағарту министрінің 2024 жылғы 30 маусымдағы № 194 бұйрығы
3. Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді дамытудың 2023 – 2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы: Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы № 249 қаулысы <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2300000249>
4. Мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытуды дамыту моделі: Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2021 жылғы 15 наурыздағы № 137 қаулысы <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2100000137>
5. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасына нұсқаулық– http://irrd.kz/sites/irrd.kz/uploads/docs/2022/12/rukovodstvo_kz_131222.pdf
6. 2024-2025 оқу жылында Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі ұйымдары мен жалпы білім беретін мектептердің, лицейлер мен гимназиялардың мектепалды сыныптарында тәрбиелеу-білім беру процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы әдістемелік нұсқау хат – <https://irrd.kz/sites/irrd.kz/uploads/docs/2024/07/121.pdf>

МАЗМҰНЫ

1	Түсіндірме жазба	3
2	Мектепке дейінгі ұйымдар мен мектептердің мектепалды сыныптарында тәрбие жұмысы	5
3	Жалпы адами және ұлттық құндылықтар негізінде еңбекқор, адал, саналы, жасампаз азаматты тәрбиелеу бойынша әрекетті ұйымдастыру	6
4	Қорытынды	10
5	1-қосымша	11
6	2-қосымша	16
7	3-қосымша	19
8	Қолданылған әдебиеттер	21

*Разработаны на базе Института раннего развития детей
Министерства просвещения Республики Казахстан*

Методические рекомендации по воспитанию трудолюбивого, честного, сознательного, созидательного гражданина на основе общечеловеческих и национальных ценностей: Методические рекомендации. – Астана, 2024. – 42 стр.

Рецензенты:

Жиенбаева С.Н., д.п.н., профессор

Сәрсембай Ж.К., заведующая

Токтамысова А.О., методист

В Методических рекомендациях рассматриваются рекомендации по воспитанию трудолюбивого, честного, сознательного, созидательного гражданина на основе общечеловеческих и национальных ценностей, а также дидактический материал на формирование нравственных качеств и добропорядочности у детей дошкольного возраста.

Данные Методические рекомендации рекомендованы педагогам дошкольных организаций и предшкольных классов школ, лицеев, гимназий.

Методические рекомендации рассмотрены и рекомендованы Научно-методическим советом Института раннего развития детей МП РК (протокол № 9 от 28 октября 2024 года).

Институт раннего развития детей, 2024 год

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

В настоящее время система образования призвана обеспечить воспитание патриотов Казахстана, граждан правового демократического, социального государства. Духовно-нравственное воспитание необходимо любому народу, любому государству. Однако осуществляться это воспитание должно очень чутко и тактично, и заниматься им нужно сообща, с малых лет. Очевиден уникальный потенциал именно дошкольного возраста, как периода формирования творческой личности, характера.

Именно нравственность включает в себя самые главные человеческие качества как любовь, доброта, сочувствие, трудолюбие, терпимость и мы, взрослые обязаны ежедневно, ежечасно, ежеминутно воспитывать их в наших детях.

В настоящее время мир стал агрессивен по отношению к ребенку, а индустрия детства, начиная с игрушек и заканчивая глобальными коммерческими, телевизионными программами оказывает разрушительное влияние на психику детей, их нравственный и духовный мир. В одночасье исчезли наши старые добрые игрушки, книги, мультфильмы, на которых выросло не одно поколение. Им на смену пришли герои зарубежных сериалов: супермены, человеки-пауки, монстры, Спанч Бобы и др.

Первые годы жизни ребенка – важный этап его воспитания. В этот период начинают развиваться те чувства, черты характера, которые незримо уже связывают его со своим народом, своей страной и в значительной мере определяют последующий путь жизни. Естественно, что дети дошкольного возраста еще не разбираются в правовых, политических или социально-экономических аспектах, однако соблюдение ими элементарных правил правопорядка, представление о достижениях в области науки и искусства, почтение к государственным символам, знание имен людей, прославивших наше Отечество, составляют основу для развития таких качеств личности, как чувство собственного достоинства, уважение к историческому прошлому страны, гордость за своих соотечественников.

Корни этого влияния – в языке своего народа, который усваивает ребенок; в его песнях, музыке; в играх и игрушках, которыми он забавляется; впечатлениях природы родного края, труда, быта, нравов и обычаев людей, среди которых он живет.

Приоритетная задача Республики Казахстан – формирование новых поколений, обладающих знаниями и умениями, которые отвечают требованиям XXI века, разделяющих традиционные нравственные ценности, готовых к мирному созиданию и защите Родины. Ключевым инструментом решения этой задачи является воспитание детей. Стратегические ориентиры воспитания сформулированы в обращении народу Казахстана «Справедливый Казахстан: закон и порядок, экономический рост, общественный оптимизм», где Глава государства Касым-Жомарт Токаев отметил, что «Необходимо, чтобы люди, добившиеся успеха честным, усердным трудом, всегда

пользовались уважением и почетом. Это полностью согласуется с нашим принципом «Ответственный гражданин – Честный труд – Заслуженный успех». Ценности трудолюбия и профессионализма в нашем обществе должны быть всегда на первом месте. Именно благодаря специалистам своего дела формируется новое качество нашей нации. Поэтому мы продолжим принимать последовательные меры для повышения статуса человека труда.».

Одной из важных задач воспитания детей дошкольного возраста является привитие культурных и нравственных ценностей на основе исторических традиций Республики Казахстан. Задачей педагога в этом направлении является знакомство воспитанников с культурой, обычаями и традициями народа, через яркие и интересные формы работы.

Воспитатель должен в полной мере использовать средства этнопедагогике в формировании личности ребенка, так как истоки народной педагогики играют большую роль в формировании личностных качеств будущего гражданина и главным ее содержанием является воспитание всесторонне развитой личности, а именно «Сегіз қырлы, бір сырлы» жан – жақты жетілген азаматты тәрбиелеу.

Национальные игры, танцы, устное народное творчество, обычаи и традиции – опыт предков, играют ключевую роль в формировании национальной культуры дошкольников.

Придание национального калорита всем видам детской деятельности (игровой, творческой, самостоятельной, трудовой и т.д.) расширяет грани воздействия народной педагогики на подрастающее поколение.

Духовно-нравственное воспитание в дошкольной организации и предшкольном классе школы является неотъемлемой частью всестороннего развития ребенка, через различные виды детской деятельности. Усвоение социальных норм, моральных требований и образцов поведения в дошкольном возрасте происходит на основе подражания. Поэтому, в первую очередь, в семье сохраняются и передаются духовно-нравственные ценности и обычаи, чтимые и почитаемые предками, формируются и развиваются чувства гражданственности и патриотизма.

Методические рекомендации разработаны на основе Типовой учебной программы дошкольного воспитания и обучения и Программы «Біртұтас тәрбие».

Цель методических рекомендаций: воспитание и привитие у детей дошкольного возраста духовно-нравственных качеств.

ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ РАБОТА В ДОШКОЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ И ПРЕДШКОЛЬНЫХ КЛАССАХ ШКОЛ

В дошкольных организациях и предшкольных классах школ реализуется Единая программа воспитания в организациях образования.

Воспитание детей дошкольного возраста осуществляется в течение всего дня - в режимных моментах, организованной деятельности и других видах детской деятельности.

В требованиях Государственного общеобязательного стандарта дошкольного воспитания и обучения предусмотрена задача по целостному развитию и раскрытию потенциала каждого ребенка на основе общечеловеческих и национальных ценностей с учетом его интересов, особенностей и потребностей, формированию основ национальной самоидентичности, гражданственности, патриотизма.

Целью воспитания обозначено воспитание трудолюбивого, честного, сознательного, созидательного гражданина на основе общечеловеческих и национальных ценностей.

Задачи воспитания:

- формировать умения и прививать навыки уважения родителей, взрослых, прислушиваться к их наставлениям;
- привитие качеств: доброты, чести, совести, ответственности, чувства заботы и справедливости;
- формирование трудолюбия и правовую культуру;
- привитие навыков по сбережению национального достояния, уважению казахского языка;
- формирование чувства патриотизма;
- учить ценить здоровье, здоровый образ жизни;
- воспитать бережное отношение к природе, национальному и культурному наследию, экономному и эффективному использованию природных ресурсов.

Для эффективной реализации цели и задач рекомендуется:

- использование колыбельных и детских песен, стишков, загадок и пословиц, детских поговорок пригодных для детского языкового общения;
- рассказывание и чтение сказок перед дневным сном;
- проведение часов сказок с детьми, языковых проектов и мероприятий как «Әжемнің ертегісі», «Бал бала»;
- проведение национальных, спортивных и подвижных игр, сюжетно-ролевые игры по профессиям, «Семья» и другие;
- проведение экскурсий (музеи, театры, краеведческие экскурсии, посещение предприятий);
- сотрудничество с семьей - оказание педагогической поддержки родителям по вопросам, касающимся воспитания детей, установление контакта с родителями как получателями информации через страницы социальных сетей ДО (Instagram, Facebook, Telegram).

ОРГАНИЗАЦИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПО ВОСПИТАНИЮ ТРУДОЛЮБИВОГО, ЧЕСТНОГО, СОЗНАТЕЛЬНОГО, СОЗИДАТЕЛЬНОГО ГРАЖДАНИНА НА ОСНОВЕ ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИХ И НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ

Формирование основ народной культуры должно носить комплексный характер, охватывать все виды детской деятельности воспитанников, осуществляться в режимных моментах, на организованных деятельности и других мероприятиях, организованных в детском саду.

Для эффективного воспитания детей на основе общечеловеческих и национальных ценностей должны быть созданы определенные условия.

Важнейшим условием развития личности детей является организация предметно-пространственной развивающей среды в условиях организации образования, которая затрагивает все стороны личности ребенка — эмоции, чувства, мыслительную деятельность, становится для ребенка средой развития.

Организация предметно-пространственной развивающей среды — это:

- создание безопасных, комфортных условий для развития детей;
- обогащение духовно-нравственного опыта ребенка;
- формирование чувства сопричастности окружающей действительности;
- объединение развития и воспитания в целостный образовательный процесс на основе духовно-нравственных и социокультурных ценностей.

При организации предметно-пространственной развивающей среды в организации образования соблюдаются принципы: безопасности, содержательности, доступности, многофункциональности, трансформируемости и вариативности.

Организация и обогащение предметно — пространственной развивающей среды находится в прямой зависимости от содержания воспитательно-образовательного процесса, возраста воспитанников, индивидуальных возможностей и организации различных видов детской деятельности.

Групповое помещение дошкольной организации и дошкольного класса школы рекомендуется разделить на Центры интересов, для полноценного развития и раскрытия потенциала на основе общечеловеческих и национальных ценностей с учетом интересов, особенностей и потребностей каждого ребенка, определенных в Типовой учебной программе.

Одним из важных условий воспитания детей на основе общечеловеческих и национальных ценностей является создание в организации образования национального кабинета или центра, который можно оформить:

- предметами быта казахского народа, музыкальными инструментами, украшениями, национальной одеждой и др.;

- пространство для казахских национальных игр («асык», «бес тас», «бестемше» и др.);
- предметами для изготовления национальных ковров, кувшинов, посуды;
- уголками для плетения «косичек» и камшы;
- атрибутами для проведения различных мероприятий для детей.

В любом режимном моменте можно найти (или смоделировать) ситуацию, ориентирующую детей на проявление помощи, поддержки, эмоциональной чуткости (*например: при подготовке к прогулке, во время прогулки и питания, во время наблюдения, при трудовой, творческой деятельности и т.д.*).

Важно помнить, что духовно-нравственное воспитание детей осуществляется постоянно. Оно не может быть ограничено рамками только одного вида детской деятельности или отдельного мероприятия. Поэтому воспитатель всегда использует все возможности для обогащения нравственных представлений, гуманных чувств и культуры поведения каждого воспитанника.

Освоению навыков доброжелательного, внимательного, заботливого, сознательного поведения способствует участие воспитанников в праздниках и развлечениях, а также подготовка костюмов и атрибутов к отдельным номерам праздников, оформление группы/класса, зала, изготовление подарков для родителей (законных представителей) и т.д.

Праздники и развлечения должны обогащать жизненный опыт детей, транслировать положительный пример доброты, трудолюбия, пробуждать интерес к новым знаниям, расширять творческие возможности, нести в себе мир, дружбу, процветание, без демонстрации жестокости и насилия.

В коридорах, группах/классах организаций образования имеется книжный уголок и мобильная библиотека для детей, где родители вместе с детьми могут взять домой почитать понравившуюся книгу или послушать сказки и рассказы. Педагогам рекомендуется в течение дня читать воспитанникам произведения, в которых в разной форме описываются нравственные качества. Наиболее открыто и доступно детям они представлены в рассказах и сказках, в которых описывается положительный поступок героя и тут же дается оценка и поступку и герою. Именно с таких произведений следует начинать ознакомление детей с нравственными качествами. При чтении книг педагогом, ребенок видит перед собой определенную картину, конкретную ситуацию, образ, переживает описываемые события, и чем сильнее его переживания, тем ярче его чувства и представления о действительности.

Основным и самым эффективным методом деятельности детей дошкольного возраста является игра и через использование разнообразных игр в развитии детей дошкольного возраста можно воспитать трудолюбивого, честного, сознательного, заботливого гражданина. Использование игр в свою очередь способствует приобщению к национальным традициям и знакомят детей:

- с трудом, бытом, традициями и обычаями казахского народа;
- с казахскими народными произведениями (сказки, рассказы, колыбельные, легенды, кюи, песни);
- с народными праздниками и знаменательными датами (День языков народа Казахстана, День Республики, Наурыз, Праздник единства народа Казахстана, День защитника Отечества).

Одним из условий духовно-нравственного воспитания детей является умение воспитанников решать задачи, направленные на определение нравственных поступков как своих, так и сверстников. Например, в сюжетно-ролевой игре или с помощью кукол дети должны решить какую-либо проблемную ситуацию, отражающую осуществление духовно-нравственного выбора и распределить игрушки, когда на всех их не хватает, или выбрать, кому достанется главная роль в игре, или помочь слабому и неумелому и т.д.

Большим интересом пользуются у детей игры в куклы, играя в них, дети учатся труду (шить, стирать, готовить, одевать кукол), в таких играх воспитываются такие качества, как усидчивость, бережливость, трудолюбие, любовь к ближним.

Одним из важных средств по нравственному воспитанию являются дидактические игры, через которые у воспитанников формируются доброжелательность, отзывчивость, а также воспитывается любовь к труду (*Приложение 1*).

Наряду с дидактическими играми педагоги могут использовать педагогические ситуации (*Приложение 2*). Для этого, педагог ставит конкретные цели, создает необходимые условия, готовит нужный материал, использует определенные методические приемы. Основное отличие педагогической ситуации состоит в том, что для ребенка такая ситуация должна предстать как совершенно естественная ситуация добровольного общения или деятельности.

Воспитатель может представить детям картинки, на которых изображены сцены из жизни детей: совместные игры, подготовка к организованной деятельности, праздникам и развлечениям. В каждой сценке присутствует какая-либо конфликтная, критическая ситуация, которую предстоит обсудить, чтобы помочь героям картины найти правильный выход.

Сначала надо дать детям возможность понять общее содержание картины. Здесь будут уместны такие вопросы: «О чем хотел рассказать художник?», «Как бы вы назвали эту картину?», затем внимание детей привлекается к главному герою: что с ним случилось? По какой причине? Каково его эмоциональное состояние (огорчен, обижен, испуган, встревожен)? Какое отношение к нему проявляют другие персонажи? Если дети не проявляют должной активности или не видят причин эмоционального неблагополучия героя, можно предложить вопрос: «А как бы вы почувствовали себя на месте этого мальчика (девочки)?» В конце можно задать такие вопросы как: «Как бы вы посоветовали поступить этим детям?»

Или: «Если бы вы были на месте сверстников этого мальчика (девочки), как бы вы поступили?»

Наблюдая за детьми во время работы можно увидеть особенности сформировавшихся у них представлений о степени развития нравственных качеств, отметить некоторые отрицательные проявления. Это позволит ставить задачи на будущее, обратить особое внимание на тех детей, которые в ходе игры (решения педагогической ситуации) проявили безразличие, эгоизм, негативное отношение.

Важным условием в воспитании детей дошкольного возраста является семья.

Основные задачи работы с родителями воспитанников:

- повышение педагогической культуры родителей;
- установление партнерских отношений с семьей каждого воспитанника;
- объединение усилий семьи и дошкольной организации для развития и воспитания детей;
- создание атмосферы взаимопонимания, общности интересов, позитивного настроения на общение родителей, воспитанников и педагогов дошкольной организации.

Для повышения уровня педагогической компетентности родителей, вовлечения в деятельность ДО, распространения опыта семейных традиций в работе с родителями рекомендуется использовать новые форматы родительских собраний, которые проходят в виде тренингов, семинаров, «дней добрых дел», педагогического совета с участием родителей, родительской конференции, нетрадиционные формы общения. Они направлены на установление неформальных контактов с родителями, привлечение их внимания к детскому саду, родители лучше узнают своего ребёнка, видят его в другой, новой для себя обстановке, взаимодействуют с педагогами.

Рекомендуется проводить индивидуальные и групповые консультации, родительские собрания, дискуссии по проблеме, «устные журналы», педагогические гостиные, вечера вопросов и ответов, «ток-шоу», просмотр видеозаписей занятий и режимных моментов с последующим обсуждением и другие.

Важно развивать у детей уважение к национальным традициям и культуре, одновременно с формированием толерантности и понимания общечеловеческих ценностей, таких как уважение, справедливость и равенство.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В условиях современной культурно разнообразной среды воспитание у детей дошкольного возраста этнокультурной толерантности, доброжелательного отношения, общечеловеческих и национальных ценностей приобретает особое значение. Воспитание трудолюбивого, честного и созидательного гражданина – это комплексный процесс, требующий участия и внимания как родителей, так и педагогов. Необходимо последовательно развивать личные качества, создавать положительные примеры для подражания и вовлекать ребёнка в осознанную деятельность, которая имеет общественную значимость.

Таким образом, для полноценного воспитания трудолюбивого, честного, сознательного, созидательного гражданина через национальные ценности необходимо:

- регулярно играть в национальные игры, способствующие меткости, ловкости, правильному формированию тела («ақ серек», «асық ойыны», «бес тас», «ат жарыс», «көкпар» и др.);
- с раннего возраста приучать детей слушать колыбельные, сказки, легенды, народные песни и кюи;
- вести пропаганду понятий «обал болады», «сауап болады» относительно окружающей среды и природы казахского народа;
- знакомить с традициями и обычаями казахского народа, вести пропаганду национальным ценностям;
- приобщать к рисованию из шерсти, пряжи, лепить и наклеивать орнаменты;
- уделять особое внимание работе по повышению интереса к бескрайним степям, скалистым горам, живописной природе, рекам и озерам, памятникам исторической архитектуры на территории страны.

**Дидактические игры,
направленные на формирование дружеских отношений в коллективе**

«Помощь друга»

Цель игры: воспитывать внимание, доброжелательность, готовность прийти на помощь другу.

Дети встают в круг лицом к его центру и складывают руки за спиной.

Воспитатель касается руки одного из детей «перышком мечты» (это может быть любое птичье перышко). Ребенок, которого коснулись, рассказывает о своей мечте. Педагог просит остальных участников подумать и рассказать, как можно помочь осуществить эту мечту.

«Палочка – выручалочка»

Цель игры: воспитывать внимание, доброжелательность, готовность прийти на помощь.

Все встают в круг и по очереди описывают ситуацию, когда им была нужна помощь, например: было плохое настроение, болел зуб, кто-то обидел. После высказывания участника педагог, держа в руке «волшебную палочку», говорит:

«Палочка – выручалочка, помогай! Друга из беды выручай!».

Ребенок, который знает, как помочь другу, поднимает руку, и педагог передает ему палочку. Участник, получивший палочку, прикасается ею к ребенку и предлагает свой вариант помощи.

В случае возникновения затруднения педагог прикасается палочкой к ребенку и рассказывает, как ему нужно помочь.

«Скажи хорошее о друге»

Цель игры: воспитывать умение находить хорошее в каждом человеке.

По желанию выбирается ребенок, его сажают в круг, и каждый говорит о том, что ему нравится в этом ребенке. Воспитатель обращает внимание детей на то, чтобы они не повторялись, дает образец. В своих высказываниях дети отмечают внешние и внутренние достоинства ребенка, приводят примеры любых жизненных ситуаций.

«Найди друга»

Цель игры: воспитывать дружеские отношения, развивать внимание, память.

Детей делят на две группы, одной из которых завязывают глаза и дают возможность походить по помещению. Им предлагают подойти и узнать друг друга. Узнать можно с помощью рук, ощупывая волосы, одежду, руки. Затем, когда друг найден, игроки меняются ролями.

«Комплименты»

Цель игры: воспитывать дружеские отношения, умение находить хорошее в каждом человеке.

Участники сидят в кругу, один ребенок сидит в центре. Ему дети делают комплименты, выделяя положительные качества характера, способности, привлекательные черты внешнего вида.

«Паровозик»

Цель игры: формировать согласованность, единения в коллективе.

Воспитатель высказывает детям свое желание – чтобы дети ее группы были дружными, добрыми, честными. Предлагает поиграть в паровозик, в котором «вагончики» держат друг друга за локти. Паровоз едет в разном темпе, ритме, с препятствиями. Дети могут петь ритмичную песню. Условие не размыкать руки, действовать как единый состав.

Дидактические игры, направленный на формирование доброжелательности

«Подумаем о доброте»

Цель игры: воспитывать доброжелательные отношения в коллективе.

Дети встают в круг. Выбирается водящий – «доброта». Педагог предлагает ему выйти из комнаты и подумать, что доброго он может сделать для кого-либо из детей.

По сигналу педагога дети хором произносят: «Нашу дверь мы распахнем, доброту мы в гости ждем». Водящий заходит в комнату, берет одного из детей за руку, выводит в центр круга и говорит, что доброго он сможет для него сделать. Затем водящий меняется, игра возобновляется.

«Добрые люди»

Цель игры: формировать понятие «добрые люди», развивать внимание, память, быстроту реакции.

Дети встают в круг. Педагог поочередно бросает каждому из них мяч. Ребенок, поймавший мяч, называет какого-либо доброго человека и объясняет, почему он добрый. (Примерный ответ: моя сестра добрая, потому что она каждый день играет со мной и помогает мне). После того, как выскажутся все дети, педагог просит их попробовать перечислить всех добрых людей, о которых они рассказали.

«Дерево доброты»

Цель игры: формировать понятие «добрые дела», развивать внимание, память.

Педагог привлекает внимание детей к «дереву доброты», нарисованному на листе ватмана, и просит их рассказать о своих добрых делах.

По мере высказываний участники рисуют на дереве плоды. Упражнение продолжается до тех пор, пока дети будут называть свои добрые дела. По окончании упражнения рисунок дерева можно повесить на стену и время от времени добавлять к нему новые плоды.

«Учимся уважать»

Цель игры: воспитывать уважительное отношение к сверстникам.

Педагог просит детей подумать и сказать, какие человеческие качества кажутся им достойным уважением. Затем дети встают в круг и, передавая друг другу мяч, рассказывают, за что они уважают ребенка, которому отдают мяч.

Упражнение продолжается до тех пор, пока не выскажутся все участники.

«Круг честности»

Цель игры: воспитывать честность, развивать внимание, быстроту реакции.

Педагог делит детей на две команды.

Участники одной команды встают в круг и, взявшись за руки, поднимают их вверх, образуя «круг честности». Члены второй выстраиваются в колонну и под веселую музыку вбегают и выбегают из «круга честности» подобно ручейку.

Когда музыка выключается, дети, образующие «круг честности», опускают руки. Участники, оставшиеся внутри круга, поочередно рассказывают о своих честных поступках. Затем команды меняются местами, игра возобновляется.

«Вежливая просьба»

Цель игры: воспитывать доброжелательность, внимание.

Все встают в круг. Педагог произносит различные команды, например, поднять руки, похлопать в ладоши, но выполнять нужно только те из них, которые начинаются со слова «пожалуйста».

«Вежливая встреча»

Цель игры: учить вежливой форме общения.

Педагог делит детей на пары. Каждая пара получает по две одинаковые игрушки (два робота, две куклы). Детям предлагается разыграть две сценки – в одной изобразить встречу невежливых, в другой – вежливых игрушек. По окончании задания все обсуждают значение вежливости.

Дидактические игры, направленный на формирование отзывчивости и взаимопомощи

«На что похоже настроение»

Цель игры: воспитывать отзывчивость, умение увидеть настроение близкого.

Дети по очереди говорят, на какое время года, природное явление, погоду похоже их сегодняшнее настроение. Начать лучше воспитателю сравнением: «Мое настроение похоже на белое пушистое облачко на спокойном голубом небе, а твое?» В конце воспитатель обобщает – какое же сегодня у всей группы настроение: грустное, веселое, смешное, злое.

Надо учитывать, что плохая погода, холод, дождь, хмурое небо, агрессивные элементы свидетельствуют об эмоциональном неблагополучии.

«Тренируем эмоции»

Цель игры: воспитывать отзывчивость, умение видеть настроение, управлять своими эмоциями.

Воспитатель просит детей:

- Нахмуриться, как осенняя туча; рассерженный человек; злая волшебница.

- Улыбнуться как кот на солнце; само солнце; Буратино; хитрая лиса; радостный ребенок; будто ты увидел чудо.

- Позлиться, как ребенок, у которого отняли мороженое; два барана на мосту; человека, которого толкнули.

- Испугаться, как ребенок, потерявшийся в лесу; заяц, увидевший волка; котенок, на которого лает собака.

- Устать, как папа после работы; человек, поднявший тяжелый груз; муравей, притащивший большую веточку.

- Отдохнуть, как ребенок, который много трудился, но помог маме; лошадь, которая привезла большой груз; мама после работы.

«Заботимся о родителях»

Цель игры: воспитывать отзывчивость, заботу о родителях.

Дети встают напротив педагога на расстоянии нескольких шагов.

Педагог, поочередно бросая мяч, спрашивает, как можно проявить заботу в следующих ситуациях:

- мама заболела;

- мама пришла с работы усталая;

- у мамы плохое настроение;

- у мамы много дел по хозяйству;

- папа плохо себя чувствует;

- у папы неприятности на работе.

Ребенок, придумавший как можно помочь родителям, делает шаг вперед. Выигрывает ребенок, который первым дойдет до воспитателя. По окончании игры воспитатель просит детей поступать в жизни так, как они говорили.

«Цветок заботы»

Цель игры: воспитывать отзывчивость, заботу о родителях.

Воспитатель просит детей назвать пять дел, которые они могут сделать для мамы. Детям предлагается нарисовать для мамы «цветок заботы» с пятью лепестками.

По окончании рисования воспитатель предлагает детям сделать задуманные ими дела и подарить маме «цветок заботы».

«Кто поступил ответственно»

Цель игры: воспитывать ответственность, отзывчивость.

Дети встают напротив воспитателя на расстоянии нескольких шагов.

Воспитатель, поочередно бросая мяч детям, спрашивает, ответственно или нет, поступил человек в данной ситуации:

- папа забыл об обещании сходить в цирк с сыном и уехал с друзьями на рыбалку;

- мама, несмотря на усталость, помогла дочке сшить игрушку для кукольного театра;

- мальчик ушел гулять и оставил свою маленькую сестренку одну;

- дети уехали на дачу и забыли оставить еду своей кошке;

-каждый день девочка встает пораньше, чтобы полить комнатные растения;

-перед поездкой на море папа научил сына плавать.

Если большинство детей согласно с мнением игрока, поймавшего мяч, он делает шаг вперед. В случае если остальные участники не согласны с его мнением, игрок остается на месте, и детям предлагается обсудить этот вопрос.

Дидактические игры по трудовому воспитанию

«Зачем (для чего, почему) нужно это делать?»

Цель игры: формировать у детей представление о необходимости труда, расширять знания о трудовых процессах.

Воспитатель показывает детям картинки с изображением какого-либо трудового процесса, задает вопрос, дети отвечают:

- Зачем засевают поля? (Чтобы вырастить зерно)

- Зачем засаживают огород? (Чтобы вырастить картофель, овощи)

- Зачем опрыскивают фруктовые деревья? (Чтобы вырастить хороший урожай фруктов)

- Зачем пекут хлеб? (Чтобы накормить людей)

- Зачем убирают квартиру? (Чтобы жить в чистоте)

- Зачем подметать двор? (Чтобы на улице было чисто и красиво)

- Зачем убирать опавшие листья с деревьев осенью? (Чтобы не случилось пожара и были чистыми улицы города) и т. д.

«Все профессии нужны, все профессии важны»

Цель игры: формировать у детей понимание важности и почётности всех профессий, любой работы; воспитывать доброе и уважительное отношение к труду людей разных профессий.

Дети отвечают на вопрос «За что мы скажем спасибо (профессия)».

- За что мы скажем спасибо учителю?
- За что мы скажем спасибо врачу?
- За что мы скажем спасибо воспитателю?
- За что мы скажем спасибо повару, дворнику, сторожу?
- За что мы скажем спасибо хлеборобу, агроному, леснику, рыбаку?

«Кто где работает?»

Цель игры: уточнить представления детей о том, где работают люди разных профессий, как называется их рабочее место:

воспитатель – в детском саду;

учитель – в школе;

врач – в больнице, поликлинике, детском саду, школе;

повар – в кухне, столовой, ресторане, кафе;

тракторист – в поле;

пекарь – на хлебозаводе, в пекарне;

садовод – в саду.

Приложение 2

Педагогические ситуации с использованием сюжетных картинок

«Отправляемся в плавание»

Цель: Научить детей избегать ссоры при распределении ролей в игре.

Дети построили «корабль» и собираются играть в плавание. Самый активный ребенок (лидер) – «капитан». Другой ребенок – «матрос». «Пассажиры» готовятся к посадке. Но кому быть «рулевым»? На эту роль претендуют два ребенка – назревает ссора. Спорщики в ситуации выбора: либо отнять штурвал, либо отказаться от него, уступив другому.



Примерные вопросы к детям:

Что вы видите на картине?

- Кого изображают дети?

- Почему ребята ссорятся?

- Как поступить детям?

«Скоро новый год»

Цель: Обратить внимание детей на эмоциональное неблагополучие сверстника, вызвать желание утешить его.

В детском саду готовятся к Новому Году. Девочка и мальчик украшают елку – вешают на нее самодельные бумажные фонарики. В стороне стоит мальчик, который грустно смотрит на детей и елку.

Примерные вопросы воспитателя: «Как вы думаете, детям весело?»; «Почему детям весело?»; «Всем ли детям весело?»; «Почему грустит этот мальчик?»; «Как ему помочь?».



«А у меня мячика нет»

Цель: раскрыть смысл морального правила: с друзьями надо делиться.

Вопрос детям: «Почему этот ребенок грустный?» Выслушать ответы, обсудить все мнения, обращая внимание детей на смысл картины, на эмоциональное состояние героя. Общее заключение: «хорошие друзья всегда заметят, если кто-то грустит. Почему он грустный? Как помочь? И они всегда поделятся со своим другом. А как самому становится радостно, когда доставишь радость другому!» Обсудить с детьми: почему надо делиться с друзьями? Этот вопрос выводит детей за рамки ситуации, заставляет их обратиться к собственному опыту. Предложить вспомнить, как кто-либо из детей помог ему и как он себя почувствовал в этот момент.



Педагогические ситуации для мини инсценировок

Цель: формировать навыки вежливого общения, воспитывать доброжелательное отношение к окружающим, развивать воображение, творческие способности.

Дети проигрывают ситуации. Затем остальные оценивают их поступки, указывают на ошибки, если таковые были. Инсценировки можно повторять с другими детьми 2-3 раза.

Задания:

- На ОД по рисованию у тебя сломался очень нужный тебе карандаш. Как ты попросишь карандаш у сверстника?
- Мальчик и девочка входят в группу. Покажите, как они это сделают, что друг другу скажут.
- Вы играете в мяч. Вам весело. Арман стоит около забора один. Ему грустно. Что вы сделаете, что вы скажете Арману?
- На улице сыро, грязно. Сержан упал, испачкался и заплакал. Что вы сделаете? Что вы ему скажете?
- Ты поел. Что ты сделаешь? Что ты должен сказать?
- У тебя развязался бантик. Алия подошла к тебе и завязала его. Что ты должна сказать?
- Два мальчика играют. Один нечаянно толкнул своего друга. Как они должны поступить?

«Магазин вежливых слов»

Цель: формировать умение употреблять вежливые слова в конкретной ситуации.

На полках в магазине лежат «вежливые слова»: благодарности (спасибо, благодарю), просьбы (прошу тебя, пожалуйста), приветствия (здравствуйте, добрый день, доброе утро), извинения (извините, простите, очень жаль),

ласковые обращения (дорогая мамочка, папочка, милая мамочка, бабуля). Воспитатель описывает ситуации, а дети по очереди подходят к полке, «покупают» у продавца нужные им слова и используют их, анализируя ситуацию.

Ситуация 1. Мама принесла из магазина вкусные яблоки. Тебе очень хочется их попробовать, но мама сказала, что нужно подождать до обеда. Как ты ее попросишь?

Ситуация 2. Бабушка устала и лежит на диване. Тебе очень хочется, чтобы она дочитала тебе интересную книжку. Как ты поступишь? Как ты ее попросишь?

Приложение 3

Рекомендации для родителей

Создание семейных традиций

Устанавливайте семейные традиции, связанные с трудом, ответственностью и взаимопомощью. Например, совместная подготовка к празднику Наурыз; отмечать дни рождения семьи, готовить им подарки; совместные экскурсии в музей, на природу и т.д.

Личный пример

Родители должны демонстрировать пример трудолюбия, честности и гражданской ответственности. Дети часто копируют поведение взрослых, поэтому пример родителей становится для них мощным воспитательным инструментом.

Разговоры о нравственности

Регулярно обсуждайте с детьми вопросы нравственности, честности, патриотизма и трудолюбия. Задавайте детям вопросы, как они воспринимают различные жизненные ситуации, и помогайте им вырабатывать правильные моральные ориентиры.

Поддержка созидательной активности

Поощряйте любую форму созидательной активности ребёнка – будь то творчество, помощь по дому или участие в мероприятиях, проводимых в организации образования. Хвалите за усилия и стремление к улучшению окружающего мира.

Воспитание через книгу и кино

Читайте ребёнку книги, вместе с ним смотрите мультфильмы, которые демонстрируют примеры трудолюбия, честности и патриотизма. Обсуждайте сюжеты и героев, делайте акцент на нравственность.

ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА

1. Типовая учебная программа дошкольного воспитания и обучения (приказ МОН РК от 12 августа 2016 года №499) - <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1600014235>
2. Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 30 июля 2024 года №194 «Об утверждении программы воспитания «Біртұтас тәрбие» в организациях образования»
3. Концепция развития дошкольного, среднего, технического и профессионального образования Республики Казахстан на 2023-2029 годы: Постановление Правительства Республики Казахстан от 28 марта 2023 года № 249. – 2023. – <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2300000249> .
4. Модель развития дошкольного воспитания и обучения: Постановление Правительства от 15 марта 2021 г. № 137. – 2021. – <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2100000137> .
5. Руководство к Типовой учебной программе дошкольного воспитания и обучения – https://irrd.kz/sites/irrd.kz/uploads/docs/2022/12/rukovodstvo_ru_131222.pdf .
6. Инструктивно-методическое письмо по организации воспитательно-образовательного процесса в дошкольных организациях и предшкольных классах Республики Казахстан на 2024-2025 учебный год. – <https://irrd.kz/sites/irrd.kz/uploads/docs/2024/07/121.pdf>

СОДЕРЖАНИЕ

1	Пояснительная записка	24
2	Воспитательная работа в дошкольных организациях и предшкольных классах школ	26
3	Организация деятельности по воспитанию трудолюбивого, честного, сознательного, созидательного гражданина на основе общечеловеческих и национальных ценностей	27
4	Заключение	31
5	Приложение 1	32
6	Приложение 2	37
7	Приложение 3	40
8	Список использованных источников	41